

Jelige: la.ve.la

Debreceni Egyetem Olasz Tanszékének pályázata

Antonio Bori hajóépítő Keszthelyen

Keszthely és környéke, a Balaton felvidék, rengeteg itáliai emlékeknek ad otthont.

Többek között a fenékpusztai romok, amik még a római birodalom idejéből maradtak fenn.

Tudjuk, továbbá, hogy az itáliai alapítású ferences rendiek is Keszthelyen rendházat építettek.

„A ferenceseket 1385 körül telepítette Laczkfi István Keszthelyre, ezt követően épült fel kolostoruk és annak temploma mai formájában, torony nélkül, illetve a ferences hagyomány szerint a templomtól északra, a sekrestye mellett álló toronnyal. Hajóját és szentélyét a Giulio Turco által 1569-ben még látott és lerajzolt, kétszer négy pilléren álló szentélyrekesztő választotta el egymástól. Az 1390 körül elkészült templom belsejét falképek díszítették; feltárt maradványai a szentélyben láthatók. A nagyszabású freskóciklus egykor a szentély teljes felületét beborította, még az ablakok káváira is kiterjedt. A templom tengelyében, az oltár mögötti falon Krisztus kiterjesztett karú, ruhás alakja áll.”¹

Ezekről a freskókról Prokopp Mária és Szakács Béla Zsolt írt egy hosszú cikket, amit egy történelmi vetélkedőre is el kellett olvasnunk.

„A nagyszabású falképsorozat alsó részén apostolok és próféták mellképei láthatók, a keleti falon a Volto Santo töredékével; a keleti és déli falfelületeket az ablakok két oldalán álló szentek alakjai borítják, míg az északi falra és az ablakok fölötti mezőkre narratív jelenetek kerültek: az előbbire Jézus élete (ebből főleg a Passió-jelenetek értékelhetők), az utóbbira pedig Mária életével kapcsolatos ábrázolások. (...) A Mária-sorozat a legkevésbé ismert az egész együttesből. Az északi fal három felső mezőjéből csak a két nyugati hordoz egyelőre értékelhetetlen töredékeket.”²

Azonban az az emlék, amely engem, mint vitorlázót igazán érdekelt, az Antonio Borri, vagy Bori Antal által épített Főnix gálya.

Antonio Borri 1764-ben született, azonban több részlet sajnos nem ismert a balatoni hajóépítés, és vitorlázás úttörőjének Olaszországi életéről. Magyarországi életét 1795-ben kezdte meg az akkor még magyarul nem beszélő, trieszti hajóépítő mester. Festetics György

---

¹ Koppány Tibor, *Zala megye várai, Keszthely vára, Keszthely*. in: <http://epittemlekek.hu/varak/zala-megye/keszthely-vara-keszthely/>

² Szakács Béla Zsolt, *Mária születése a keszthelyi templomban*, in: https://www.academia.edu/5264500/M%C3%A1ria_sz%C3%BClet%C3%A9se_a_keszthelyi_ferences_templomban

1796-ban szerződtette le meghatározott munkára, a Főnix gálya építésére. Abban az időben Borrit már hajósmesterként említik meg. Sági Károly Borriról szóló cikke szerint a trieszti hajóépítő remek körülmények között élhetett, köszönhetően Festetics Györgynek.³

„A Festetics uradalom tisztí karához tartozott, közvetlen főnöke az uradalmi főmérnök volt. Készpénz fizetését a tisztikar számára megállapított «konvenció» egészítette ki, ami természetbeni lakást, tűzifát, negyedévenként mért kenyérgabonát, sőt és illetményföld használatát jelentette.”

A mai fenékpusztai postaépülettől 150 méterre, az ott történő tervátadások során találtak egy három szobából, egy kamrából és egy konyhából álló XVIII. század végi épület falait a kutatók. Ez a ház volt valószínűleg Borri lakhelye, amit megbízója, Festetics György adott neki, a tisztikar számára megszabott konvenció részeként. Azonban a trieszti mozgalmas élethez szokott, fiatal hajóépítő unalmasnak találhatta a fenékpusztai életet, mivel az uradalmi főmérnök, azaz Borri közvetlen főnöke 1797-es jelentésében így ír Borriról:

„Bori hajósmestert a tettes Directio rendelése szerint megintettem, hogy a hajó készítéséhez szorgalmasabban lásson, a vadászatot s a városban való gyakori bejárást félre tévén; aki ezt nagyon érzékeny szívvel vette, s hogy a maga mentségére olasz nyelven készítettendő egy feleletet nyújt be, declarálta, a hajó körül azonban most jobban forgolódik, már most a fenék deszkáit csinálják be.”⁴

Sajnos Bori előbb említett válaszlevele elveszett. Az építőmester 1795-1797 között egyedül élt Fenékpusztán, és ez egy igen termékeny időszak volt az életében. Egész sor Antonio Borri aláírási tervrajzot ismerünk, és ezek a tervrajzok egy műszakilag jól képzett, jó rajzkészségű tehetséges szakemberre utalnak. A fennmaradt tervrajzok közül a Főnix gálya tervrajza a keszthelyi Helikon könyvtárban található, amit még Antonio Borri névvel írt alá. A gálya vízre eresztéséhez szükséges csúsztató szerkezet tervrajzát szintén Antonio Borri névvel szignózta, és a magyarázó szöveget is olaszul írta. A tervrajzon ugyan nem szerepel évszám, de

---

³ Sági Károly, *Antonio Borri-Bori Antal* (1986. Veszprém)

⁴ Sági Károly, *Antonio Borri-Bori Antal* (1986. Veszprém) 439. oldal

valószínűleg 1796-ban készülhetett, mert 1797 elején már Pagony tisztartó így jelent a „Directionak”:

„Tátika alatt a hajónak az új hajónak vízbe eresztéséhez kívántató ötvenkilenc darab fátat vágattam, megfaragtattam, és Fenékbe hordattam.”⁵

Valószínű, hogy ebben az időszakban Borri a Főnix mellett egy kisebb, sport célokat szolgáló vitorlást is készített, feltehetően a Stellát. A Stella színes rajzát az általa épített többi hajóval egyetemben Antonio Borri készítette el valamikor a XIX. század elején. A Stella készítési ideje ismeretlen, azonban hála Madarassy Lászlónak, egy korabeli leírás őrsi emléké, amiben így beszél az író a hajóról:

„A Stella könnyed formájáról és a fedélzet hátsó részére épített színes eső-és napfogó sátorról ítélve, amolyan séta-, vagy kiránduló hajó lehetett.”⁶

Madarassy a Festeticsek a Főnixnél jóval kisebb testű, vélhetően kiránduló hajójának testhosszát 15 méterre becsüli. Szinte biztos, hogy a trieszti hajóépítő tengeri hajósként megismerte a vitorlázás szakmai fogásait, és ő vezette be Festetics György 1785-ben született fiát, Lászlót a hajózás ismeretébe. Így lett aztán Festetics László a Balaton első sportvitorlázója. 1808-ban László gróf saját hajóján látogatta meg a Főnixen balatoni hajózásra készülő Michael Amadeus Eissl osztrák gazdasági tanácsost, aztán egy pár napig ő is a Főnix fedélzetén várta, hogy a vihar lecsillapodjon. A viharra így emlékezik vissza az osztrák vendég:

„Senki sem merte megkísérelni, hogy a szilárdan lehorgonyzott hajó fedélzetén felkeressen bennünket, ezért László gróf a postahajóra küldött néhány evezőst és a tajtékzó hullámokon szerencsésen eljutottunk a Halászigetre.(...) Visszafelé László gróf oly ügyesen és nagy gyakorlattal kormányzott, hogy kis, laposfenekű hajónk mindig középtűt szelte át a fenyegető hullámokat, így épségben megérkeztünk”⁷

Festetics László vitorlázás iránti szeretetétől független volt az a rendelkezés, amit 1824 júliusában adott ki. Ebben a rendelkezésben ugyanis megfogalmazta azt, hogy minden fenéki

---

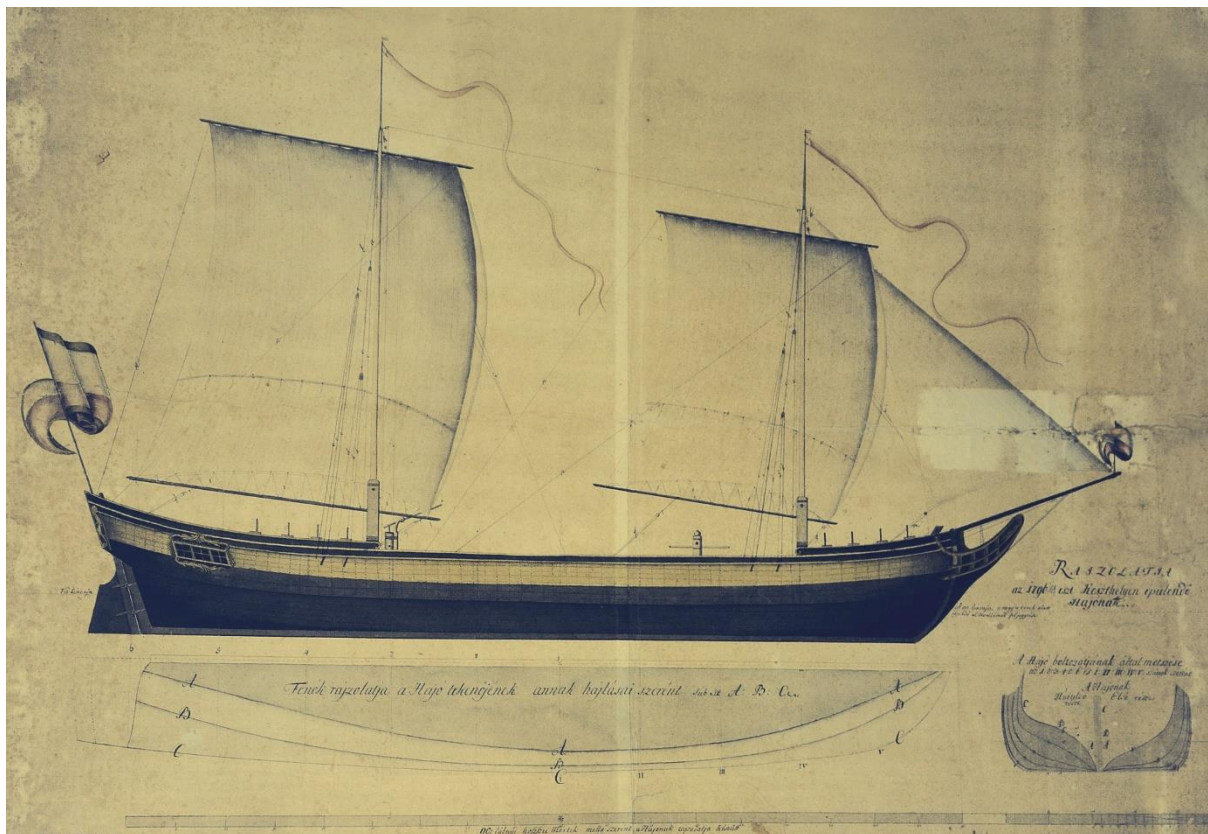
⁵ Sági Károly *Antonio Borri-Bori Antal* (1986) 439. oldal

⁶ Sági Károly *Antonio Borri-Bori Antal* (1986) 439. oldal

⁷ *ibidem*. 439.

kikötőben álló hajóra kötelező árbocot és vitorlát felszerelni. Ez ugyanis a Tihany-szántódi komp bevált gyakorlatának átvétele volt, mivel az ottani kompok már 1818-ban vitorlával is el voltak látva. A gróf rendelkezése tervezési és építési feladatot jelentett, amit László a fenéki hajóépítő üzemre bízott, aminek akkor még Antonio Borri volt a vezetője. Az olasz származású Antonio Borri nevének Bori Antallá változása az általa épített Főnix gályához. A hajó vízre tétele 1797 júliusában történt. A kor embere a magyar haladás jelképét látta az új hajóban, amit a kor legjobb magyar költői-egy valóságos költői verseny keretében- dicsértek költeményeikben. Festetics György méltán büszke volt hajójára, amelyet még családi címerére is rárakatta. Az új pompás hajó vezetésére egy megfelelő szaktudással rendelkező személy kellett, és ilyen pedig Antonio Boriin kívül nem nagyon volt a Balaton környékén. A fenékpusztai rév kompjainak javítása, új kompjainak építése és tervezése a fenékpusztai hajóépítő üzem megkezdett munkájának folytatását indokolta. Az üzemnek, amit akkori szóval Hajóarzenálnak neveztek vezetésével Antonio Borrinál alkalmasabb embert nem is nevezhettek volna ki. Antonio Borri a Festeticsek hajósmestereként állandó alkalmazottja lett az uradalomnak, hogy a további években új hazája nyelvét tanulva, Bori Antalként élje le életét.

1797 július 2-án feleségül vette Victoria Pancettit, az akkori szokások szerint, a menyasszony lakóhelyén Triesztben, majd egy évvel később született meg első gyermekük. Később, 1835. június 12-én halt meg 71 éves korában Bori Antal, a balatoni hajótervezés és hajóépítés úttörője. Hatalmas szerencséje volt a Festeticseknek, hogy egy ilyen nagyszerű mérnök, remek építész és kiváló szakember személyében rátaláltak Antonio Borrira, aki terveivel, és hajóival egy teljesen új oldalt nyitott a balatoni hajózás történetében.

A Főnix gálya tervrajza, amit Bori Antal rajzolt.

(fényképezte: Bakó Zsolt, kép a Festetics Kastély Helikon könyvtárának tulajdona)

Bibliográfia:

- Sági Károly: *Antonio Bori-Bori Antal (1986)*
- Koppány Tibor: *Zala megye várai, Keszthely vára, Keszthely* (<http://epitettemlekek.hu/varak/zala-megye/keszthely-vara-keszthely/>)
- Szakács Béla Zsolt, *Mária születése a keszthelyi templomban,* (https://www.academia.edu/5264500/M%C3%A1ria_sz%C3%BClet%C3%A9se_a_keszthelyi_ferences_templomban)